

Liên hoan Phát thanh lần thứ XVI năm 2024

Tác phẩm: “Vỡ nợ” cà phê ở Tây Nguyên – Câu chuyện chưa có hồi kết

Thời lượng: 9 phút 56 giây.

Nhóm tác giả: Lê Đại – Tuấn Bình – Minh Thu – Ngọc Đức

(Tiếng động hiện trường)Tôi không biết, người nông dân chúng tôi làm ra hạt cà phê rất vất vả, bây giờ phải trả cho người dân chúng tôi.... Trời ơi! bây giờ phải biết làm sao, biết làm sao

Tiếng la ó...sự lo lắng đến tột cùng của những nông dân quanh năm "bán mặt cho đất bán lưng cho trời" khi vây quanh các đại lý, cơ sở kinh doanh ký gửi cà phê để đòi nợ, nhưng chỉ đổi lấy những hạt cà phê "đắng chát", vì các chủ cơ sở đã tuyên bố “vỡ nợ”

- Ngày 9/1/2024, Đại lý nông sản Mai Cầu, ở xã Tân Thành, huyện Krông Nô, tỉnh Đắk Nông tuyên bố “vỡ nợ”, với tổng số tiền hơn 24 tỷ đồng

-Tiếp đến ngày 15/1/2024, Công ty TNHH MTV Cà phê Đức Hoàng ở xã Quảng Tân, huyện Tuy Đức, tỉnh Đắk Nông cũng đã tuyên bố “vỡ nợ”, với tổng số tiền hơn 18 tỷ đồng.

-Bão “vỡ nợ” cà phê chưa dừng lại ở Đắk Nông mà đã lan rộng khắp các tỉnh Tây Nguyên. Tại Đắk Lắk, thủ phủ cà phê của Tây Nguyên, theo thống kê chưa đầy đủ của Sở công thương tỉnh này, trong 4 năm trở lại đây đã có 14 cơ sở nhận ký gửi cà phê đang nợ của người dân với tổng số nợ gần 100 tỷ đồng.

-Tại Gia Lai, nhiều vụ “vỡ nợ” cà phê với số tiền lên đến hàng trăm tỉ đồng cũng đã xảy ra từ nhiều năm qua. Nhiều gia đình tán gia bại sản.

Điều đáng báo động là số tiền và phạm vi của vụ việc lên quan đến “vỡ nợ” cà phê ngày càng lớn, phải chăng đang tồn tại lỗ hổng pháp lý “tiếp tay” cho nạn này. Đến nay câu chuyện “vỡ nợ” cà phê ở Tây Nguyên vẫn chưa có hồi kết và nông dân là bên thiệt hại nặng nề nhất.

Sau khi thu hoạch xong hơn 1ha cà phê vào cuối năm 2023, bà Lê Thị Huệ, ở xã Tân Thành, huyện Krông Nô, đã mang 14 tấn cà phê tươi (quy thành 3 tấn cà phê nhân) đến ký gửi tại đại lý nông sản Mai Cầu. Vật chứng duy nhất là tờ giấy ghi dòng chữ “Phiếu chốt cà phê” có chữ ký của hai bên. Nhận tin đại lý Mai Cầu tuyên bố mất khả năng thanh toán, bà Huệ hết sức bàng hoàng, chia sẻ trong nước mắt.

Ghi âm. TL27 giây “*Đêm, ngày là cô lên cô van xin, cô khóc lóc, cũng không đưa, cũng không trả, thế cả hai vợ chồng mới biểu là thôi chị thông cảm, bao giờ các em làm có thì các em trả. Chồng tôi thì chết sớm, giờ mẹ con tôi chết đứng à, tiền phân chưa có trả, tiền khoan cái giếng 40 triệu cũng chưa có một đồng nào để trả*”

Cũng là nạn nhân của đại lý nông sản Mai Cầu, nghe lời ngon ngọt của vợ chồng chủ đại lý, tháng 6/2023, vợ, chồng chị Trần Thị Hồng Cầm, ở xã Tân Thành, huyện Krông Nô đứng ra vay gần 1 tỷ đồng, bằng hình thức chốt giá cà phê với hai đại lý cà phê khác trên địa bàn. Sau khi nhận tiền, chị Cầm đưa hết cho đại lý nông sản Mai Cầu. Hình thức thức ký gửi của chị Cầm cũng chỉ là tờ Phiếu ghi nhận số lượng cà phê, cùng lời hứa đến tháng 12/2023 sẽ trả. Tuy nhiên, lời hứa của đại lý Mai Cầu đã bay theo gió. Chị Cầm lo lắng nói:

Ghi âm. TL 9 giây “*Các đại lý lân cận giờ chỉ biết gia đình tôi nợ họ thì họ đòi vậy thôi, làm nông cả năm trông chờ vô hạt cà, mà đưa cho Mai Cầu giờ trắng trơn luôn*”

Gom góp thành quả sau nhiều năm lao động vất vả, anh Lưu Văn Xướng ở xã Quảng Tân, huyện Tuy Đức ký gửi hơn 4 tấn cà phê nhân và 4 tấn tiêu (trị giá hơn 600 triệu đồng) cho Công ty TNHH MTV Cà phê Đức Hoàng để cuối năm 2023 lấy tiền trả nợ ngân hàng. Nay công ty tuyên bố mất khả năng thanh toán, anh Xướng buồn bã nói:

Ghi âm. TL 13 giây “*Tin tưởng nhau quá nên là mới gửi đây, mới mất như thế này đây. Mong các cấp chính quyền xem xét như thế nào để điều tra, anh làm mười mấy năm nay anh thu nhập cao, nhưng mà tự nhiên anh bùng một cái, anh bảo không có tiền*”

Đại lý cà phê nhận ký gửi, mua hàng với giá cao hơn thị trường, chậm trả và sau đó tuyên bố vỡ nợ đã xảy ra khá phổ biến tại các tỉnh Tây Nguyên trong nhiều năm qua. Rủi ro là vậy, nhưng nông dân vẫn mang cả gia tài của mình ký thác vào các đại lý. Để tạo dựng uy tín, trong vài năm, những cơ sở thu mua nông sản này sẵn sàng chấp nhận lỗ, đến khi có đủ lòng tin với khách hàng và thu gom được lượng hàng lớn, họ tuyên bố vỡ nợ. Vì tin tưởng nên hầu hết giao kèo, hợp đồng ký gửi được ký kết sơ sài, thậm chí nhiều người chỉ cam kết bằng lời. Đây là kẽ hở để những người thu mua có ý đồ chiếm đoạt dễ dàng thực hiện hành vi của mình. Về vấn đề này Luật sư Nguyễn Thanh Huy, Đoàn luật sư tỉnh Đắk Nông cho biết thêm.

Ghi âm: TL 1 phút: *Giao dịch mua bán cà phê ở các tỉnh Tây Nguyên, việc mà mua đứt bán đoạn là rất ít, mà đa phần, họ bán, mua theo một cái giá kỳ vọng, người bán chở cà đến cho các đại lý, đến công ty thu mua, nhưng mà lại chưa chốt giá, mà có thể để sau một tháng, hai tháng, ba tháng tùy theo thời điểm lựa chọn lúc đó mới chốt giá và lấy tiền. Chúng tôi thấy rằng rủi ro cao nhất, tiềm ẩn trong giao dịch cà phê là nhận thức của người dân không đúng với bản chất giao dịch. Theo quy định về giải thích hợp đồng, về bản chất chúng tôi thấy rằng cái này không phải là quan hệ gửi, giữ. Bởi vì nếu quan hệ gửi giữ, tức là gửi vào vật A thì anh phải nhận lại vật A, nói một cách nôm na, anh gửi vào một bao cà phê, khi anh nhận lại phải nhận đúng bao cà phê đó thì mới gọi là gửi, người nhận giữ hàng người ta sẽ tính phí, còn ở đây người dân đem cà đến cho các đại lý, tức là đã chuyển cái quyền định đoạt cho họ”*

Trên thực tế, đa số các vụ vỡ nợ cà phê đều được cơ quan có thẩm quyền điều tra xác định là “tranh chấp dân sự”, và không bị xử lý hình sự dù có các yếu tố của tội “Lạm dụng tín nhiệm chiếm đoạt tài sản” hoặc “Lừa đảo chiếm đoạt tài sản” như có tài sản nhưng không chịu trả, cố tình tẩu tán tài sản... Tuy nhiên, điều vô cùng bất hợp lý là khi chủ đại lý ký gửi cà phê công khai tuyên bố vỡ nợ, mất khả năng thanh toán không bỏ trốn là bình an vô sự, thì các vụ vỡ nợ cà phê ở Tây Nguyên như thế vẫn còn sẽ nối dài theo thời gian. Mặc dù các chủ đại lý hứa sẽ trả nợ cho người dân, nhưng bao giờ trả thì chỉ có họ mới biết. Bà Trần Thị Mai, chủ đại lý nông sản Mai Cầu, xã Tân Thành, huyện Krông Nô, tỉnh Đắk Nông cam kết.

Ghi âm. TL 10 giây: “ Thanh lý hết tài sản rồi trả cho bà con, còn lại thiếu bao nhiêu hàng năm mình làm là mình vẫn trả lại, có nhiều trả nhiều, có ít trả ít, mình vẫn đang ở đây mà chứ có phải mình đi đâu đâu mà”

Ông Phạm Văn Sơn, GD Công ty TNHH MTV Cà phê Đức Hoàng, xã Quảng Tân, huyện Tuy Đức, tỉnh Đắk Nông cho biết.

Ghi âm. TL 6 giây: “Bà con cũng đồng ý cho doanh nghiệp tồn tại để trả nợ trong 5 năm”

Trong khi chờ đợi pháp luật điều chỉnh để ngăn chặn vãn nạn này thì bà con nông dân hãy tự bảo vệ thành quả lao động của mình. Thượng tá Trần Thanh Tuấn - Trưởng Công an huyện Krông Nô, tỉnh Đắk Nông khuyến cáo.

Ghi âm. TL 27 giây “Khi quyết định ký gửi cà phê, nông sản khác, cũng phải lựa chọn những doanh nghiệp, có đầy đủ tính pháp nhân. Cái thứ hai nữa khi tiến hành việc ký gửi nông sản ở tại các đại lý, các cơ sở kinh doanh thì cần phải làm thủ tục pháp lý một cách đầy đủ, theo đúng quy định của pháp luật”

Thời gian gần đây, thị trường cà phê biến động về giá rất lớn. Điều này mang lại lợi nhuận, nhưng cũng không ít rủi ro cho người kinh doanh. Ngoài các đại lý sử dụng những thủ đoạn để lừa đảo chiếm đoạt tài sản của nông dân, thì các đại lý làm ăn chân chính cũng chịu rất nhiều rủi ro. Với vai trò là “bà đỡ” của nông dân, các đại lý cà phê thường phải ứng trước phân bón, vật tư nông nghiệp và chốt giá để thu hồi bằng cà phê sau khi thu hoạch. Điều này lại không an toàn cho đại lý, bởi không ai biết trước thị trường sẽ như thế nào khi đến kỳ thu hoạch. Vì vậy, các đại lý đều dùng biện pháp chốt giá tiếp theo với các công ty lớn hơn để bảo đảm không bị thiệt hại nếu giá cà phê sụt giảm khi đến vụ như một cách phòng hộ. Tuy nhiên, đại lý sẽ thiếu phần chủ động khi xảy ra trường hợp giá cà phê xuống thấp, công ty đầu mối sẽ bán hàng để cắt lỗ, không có tiền để trả cho đại lý, trong khi các đại lý nhỏ tiềm lực tài chính yếu, nên cũng không có tiền trả nợ cho dân, dẫn đến phá sản. Về vấn đề này Luật sư Nguyễn Thanh Huy, Đoàn luật sư tỉnh Đắk Nông cho biết thêm.

Ghi âm. TL 25 giây “ Những đại lý thu mua cà phê trực tiếp sau khi nhận hàng của người dân giao vào, thu gom được mấy trăm tấn, mấy ngàn tấn, sau đó họ chuyển bán lại cho công ty lớn hơn, công ty đầu mối chẳng hạn. Nếu thị trường

biến động đi xuống doanh nghiệp đầu mối sẽ bán hàng để cắt lỗ dẫn đến những doanh nghiệp nhỏ thu mua trực tiếp của dân mất hàng và thua lỗ và sẽ không có tiền để trả cho dân. Đây là rủi ro dây chuyền”

Để giúp nông dân trồng cà phê ở Tây Nguyên tránh được tình trạng bị ép giá, ngăn chặn được vấn nạn “vỡ nợ” cà phê liên tục xảy ra do phương thức buôn bán truyền thống. Năm 2008, Trung tâm Giao dịch cà phê Buôn Ma Thuột ở tỉnh Đắk Lắk ra đời, với phương thức hoạt động mới như: cung cấp các dịch vụ, quản lý kho hàng, kiểm định chất lượng độc lập, tín dụng cho nông dân, đại lý gửi cà phê. Nhưng kết quả hoạt động không như mong muốn của cơ quan quản lý nhà nước nên đã chính thức giải thể từ năm 2018. Nguyên nhân do nông dân đã quen với cách giao dịch ký gửi hiện tại, ngại thay đổi. Vì vậy, đến nay những vụ “vỡ nợ” cà phê ở các tỉnh Tây Nguyên vẫn liên tiếp xảy ra nhưng cơ quan quản lý nhà nước vẫn chưa có giải pháp để ngăn chặn. Trong lúc này, nhiều người đặt câu hỏi: Tại sao không có một đơn vị tài chính trung gian tham gia vào mối quan hệ giữa người nông dân và các đại lý? cùng với đó là các quy định chặt chẽ của pháp luật liên quan đến việc ký gửi nông sản? Liệu đây có phải là giải pháp cần và đủ để chấm dứt tình trạng vỡ nợ cà phê đã và đang xảy ra từ nhiều năm nay tại các tỉnh Tây Nguyên hay không?